

Ιδέες και Πρακτικές

Παρατηρώντας έναν πίνακα... Κοιτώντας... την ιστορία με άλλο... μάτι

Τζένια Νικολοπούλου *

* Δασκάλα

Το σχολικό έτος 2006-07, στα πλαίσια του μαθήματος Ιστορίας και με αφορμή την εορτή της 25^{ης} Μαρτίου, η Στ' τάξη εκπόνησε ένα διαθεματικό σχέδιο εργασίας (Εικαστικά-Γλώσσα-Ιστορία) με βάση πίνακες ζωγραφικής με θέμα την Επανάσταση. Η ιδέα προήλθε από το βιβλίο της Ιστορίας, όπου οι πίνακες, και γενικά η τέχνη, αποτελούσαν πηγές ιστορικής αλήθειας. Σημαντικό βοήθημα αποδείχτηκε επίσης το βιβλίο δασκάλου για το μάθημα της Ιστορίας. Διαλέχθηκαν πίνακες από διαφορετικούς καλλιτέχνες και οι ερωτήσεις διαμορφώθηκαν πάνω στο τρίπτυχο:

Τι βλέπω, Τι σκέφτομαι, Τι αναρωτιέμαι.

Το σχέδιο είναι βασισμένο στο Διαθεματικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, στο project zero of Harvard University (Artful Thinking) και στο πρόγραμμα του Υπουρ-

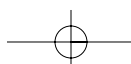

«Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα»

γείου Παιδείας «Μελίνα».

Πιστεύω πως με την εργασία αυτή, καθώς και με τη θεατρική παράσταση που ετοιμάσαμε, τα παιδιά μπόρεσαν να προσεγγίσουν την ιστορία με κριτική ματιά, να συνεργαστούν, να δημιουργήσουν και να κατανοήσουν σημαντικά γεγονότα της τόσο πολυζητημένης περιόδου της ιστορίας μας. Οι στόχοι του σχεδίου διαμορφώθηκαν στο τρίπτυχο που

ΓΝΩΣΕΙΣ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΑΣΕΙΣ
Γνώση σημαντικών στρατιωτικών γεγονότων.	Αναζήτηση, καταγραφή, επεξεργασία πληροφοριών.	Συνειδητοποίηση της ηρωικής στάσης των Ελλήνων στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας.
Αντίληψη των επιρροών των γεγονότων του Αγώνα στην καλλιτεχνική δημιουργία.	Κριτική σκέψη: Προσέγγιση ενός γεγονότος από διαφορετικούς δημιουργούς και διαφορετικά είδη πηγών.	Αντίληψη των δεινών του πολέμου. Συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας ειρηνικής συνύπαρξης των λαών.
Αναγνώριση και κατανόηση ιστορικών εννοιών όπως: πόλεμος, εκστρατεία, πολιορκία, πυρπολικό, Έξοδος, σφαγή.	Σύνδεση ιστορίας-τέχνης. (Είναι τα έργα τέχνης ιστορικές πηγές;)	Συνειδητοποίηση της επιρροής που ασκεί η Ελληνική Επανάσταση στη ζωγραφική ακόμα και σήμερα.

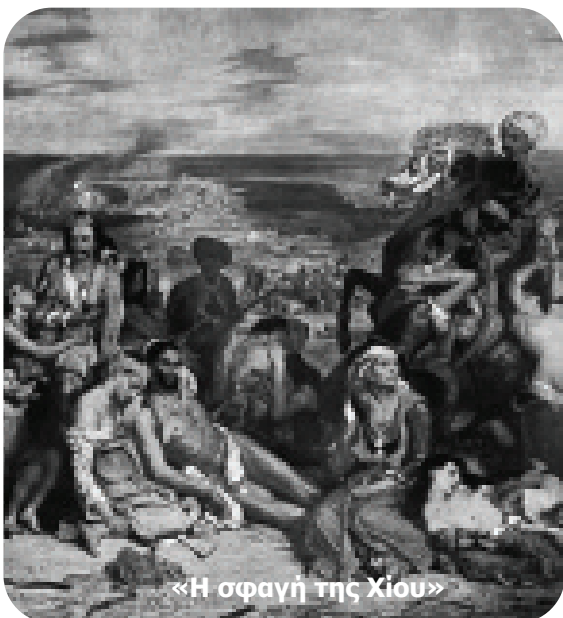
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1° στάδιο	Τα παιδιά σε ομάδες των τεσσάρων, γράφουν γύρω απ' τον πίνακα λέξεις που τους έρχονται στο νου (Brainstorming).
2° στάδιο	Παρατηρούν τον πίνακα της ομάδας. Απαντούν σε ερωτήσεις που έχουν σχέση με το περιεχόμενο του πίνακα, αλλά και με την τεχνική του. Βάζουν το δικό τους τίτλο στον πίνακα και τον παραθέτουν με αυτό του ζωγράφου. Συνθέτουν κείμενα και γράφουν ποιήματα.
3° στάδιο	Συζητούν, βρίσκουν πληροφορίες για τους ζωγράφους και τους ήρωες.
4° στάδιο	Παρουσιάζουν σε όλη την τάξη τη δουλειά τους και αξιολογούν τι έμαθαν και «έζησαν».

απεικονίζεται παρακάτω:

Οι καρτέλες που πήραν στα χέρα τους οι ομάδες είχαν ερωτήσεις με διαφορετικές προσεγγίσεις σε κάθε πίνακα: αισθητική (aesthetic), μαθηματική (logical/quantitative), γλωσσική (narrative), εμπειρική (experiential), φιλοσοφική (foundational), καθώς επίσης και ερωτήσεις που αφορούσαν τους ήρωες και το ιστορικό θέμα του πίνακα, όπως φαίνεται στη συνέχεια.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι περισσότερες ερω-

«Η σφαγή της Χίου»

τήσεις που αφορούν το πώς βλέπουμε έναν πίνακα απαντήθηκαν προφορικά και έγινε συζήτηση με τα

παιδιά κάθε ομάδας. Κάποιες από τις ερωτήσεις έγιναν γραπτά, και αυτό για να μη βαρεθούν τα παιδιά.

Στο τέλος, όλες οι εργασίες μπήκαν σε ένα ταμπλό, ώστε να μοιραστούν τη δουλειά τους με τους συμμαθητές τους και τους γονείς τους. Συγχρόνως, έξω από το θέατρο που θα γινόταν η γιορτή, μπορούσε κανείς να δει σε προβολή τους πίνακες, καθώς και φωτογραφίες από τη δουλειά των παιδιών στην τάξη.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΑ

Παρατήρησε τον πίνακα του Θεόδωρου Βρυζάκη, «Η έξοδος του Μεσολογγίου»

- Τι γνωρίζεις γι' αυτό το γεγονός;
- Ο ζωγράφος χωρίζει τον πίνακά του σε δυο ζώνες: ένα γήινο και ένα ουράνιο. Γιατί νομίζεις το κάνει αυτό;
- Ποιος ποιητής μας έγραψε γι' αυτό το γεγονός; Ψάξε και βρες το αντίστοιχο ποίημα και αντίγραψε ένα απόσπασμα.

Βρες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Θ. Βρυζάκη.

Παρατήρησε τον πίνακα του Κωνσταντίνου Παρθένη, «Η αποθέωση του Αθανασίου Διάκου»

- Τι γνωρίζεις για τον Αθανάσιο Διάκο; Πού έγινε και πότε η μάχη που πρωταγωνίστησε;
- Σύγκρινε τον πίνακα με τον πίνακα του Θ. Βρυζάκη. Τι παρατηρείς; Ποια στοιχεία χρησιμοποιεί ο ζωγράφος για να δείξει τη συνέχεια του Ελληνισμού;
- Βρες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Κ. Παρθένη.

Παρατήρησε τον πίνακα του Θεόφιλου

- Τι γνωρίζεις για τον Οδυσσέα Ανδρούτσο και τον Ιωάννη Γκούρα;
- Σε ποια μάχη αναφέρεται ο πίνακας;
- Ποια στοιχεία χαρακτηρίζουν τον πίνακα ως «λαϊκό»;
- Βρες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Θεόφιλου

Παρατήρησε τον πίνακα του Ντελακρουά, «Η σφαγή της Χίου»

- Πότε έγινε και γιατί το γεγονός που περιγράφει ο πίνακας;
- Βρες τη χρονολογία που ο ζωγράφος έφτιαξε αυτόν τον πίνακα και σύγκρινέ τη με τη χρονολογία που έγινε η σφαγή. Τι συμπέρασμα βγάζεις;
- Βρες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Ντελακρουά.

Ομάδα 1 (φιλοσοφικά)

- Σου αρέσει αυτός ο πίνακας; Γιατί ναι ή γιατί όχι.
- Παρατήρησε τα χρώματα. Γιατί νομίζεις ο καλλιτέχνης χρησιμοποίησε αυτά τα χρώματα; Έχει σημασία η επιλογή των χρωμάτων;
- Σε τι νομίζεις ότι αναφέρεται ο πίνακας; Πιστεύεις ότι όλοι «βλέπουν» αυτό που εσύ βλέπεις;
- Είναι αυτό που βλέπεις όμορφο; Θα ήταν έργο τέχνης αν δεν ήταν όμορφο ή αν σου προκαλούσε δυσάρεστα συναισθήματα;
- Σου «λέει» κάτι αυτός ο πίνακας; Η τέχνη είναι τρόπος επικοινωνίας; Τι μπορεί να ειπωθεί μέσω της τέχνης που δεν μπορεί να ειπωθεί με λέξεις;
- Πιστεύεις ότι αυτό που εικονίζεται είναι αληθινό;
- Αυτός ο πίνακας εκφράζει συναισθήματα; Πιστεύεις ότι η τέχνη εκφράζει συναισθήματα; Ποιανού συναισθήματα εκφράζει;
- Γιατί πιστεύεις ο καλλιτέχνης ζωγράφισε αυτόν τον πίνακα; Γιατί οι άνθρωποι κάνουν τέχνη;
- Κοίταξε τον τίτλο του πίνακα. Γιατί πιστεύεις έχει τίτλο; Θα πρέπει τα έργα τέχνης να έχουν τίτλο;
- Ξανασκέψου τις προηγούμενες παρατηρήσεις σου. Θεωρείς σημαντικό ό,τι ανακάλυψες; Πώς μπορεί αυτό το έργο τέχνης να αλλάξει τη ζωή των ανθρώπων που το παρατηρούν;

Ομάδα 2 (αισθητικά)

- Σου αρέσει αυτός ο πίνακας; Γιατί ναι ή γιατί όχι.
- Παρατήρησε τα χρώματα στον πίνακα. Ποιο σου τράβηξε την προσοχή; Ήταν το χρώμα το πρώτο στοιχείο που παρατήρησες; Τι άλλο τράβηξε την προσοχή σου;
- Περιέγραψε τις γραμμές και τα σχήματα που βλέπεις στον πίνακα.
- Διακρίνεις κίνηση στον πίνακα ή φαίνεται ακινησία; Τα χρώματα, οι γραμμές, τα σχήματα τον κάνουν να φαίνεται έτσι; Πώς;
- Περιέγραψε το χώρο που δείχνει ο πίνακας. Σου θυμίζει ένα μέρος από τη δική σου ζωή;
- Ποια στοιχεία φαίνονται αληθινά σε σένα; Ποια φαίνονται μη πραγματικά;
- Αυτό το έργο τέχνης εκφράζει μια ιδέα ή ένα συναίσθημα; Τα χρώματα, οι γραμμές, τα σχήματα και η κίνηση ή η ακινησία βοηθούν στο να συμβεί αυτό; Πώς;
- Για να φτιαχτεί αυτό το έργο, τι υλικά ή εργαλεία νομίζεις χρησιμοποίησε ο καλλιτέχνης; Τι προβλήματα μπορεί να αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια της δουλειάς του;
- Σκέψου έναν τίτλο για το έργο τέχνης βασισμένο σε ό,τι έχεις παρατηρήσει ως τώρα (χρώματα, γραμμές, σχήματα, υλικά, εργαλεία, κλπ). Μετά διάβασε τον πραγματικό τίτλο του έργου. Σε ποια στοιχεία νομίζεις ότι βασίστηκε ο τίτλος;
- Σκέψου τις απαντήσεις σου στις προηγούμενες ερωτήσεις. Τι ανακάλυψες για τη δημιουργία ενός έργου τέχνης και για τον τρόπο που το παρατηρούμε; Έμαθες κάτι για τον εαυτό σου ή για τους άλλους;

Ομάδα 3 (γλωσσικά)

- Σου αρέσει αυτός ο πίνακας; Γιατί ναι ή γιατί όχι.
- Ποιο είναι το θέμα που βλέπεις σε αυτόν τον πίνακα; Πώς βοηθούν τα χρώματα στο να πεις την ιστορία;
- Στην ιστορία που βλέπεις, ποιος ή τι νομίζεις είναι η κεντρική φιγούρα, σχήμα ή αντικείμενο; Τι σε κάνει να το σκεφτείς αυτό;
- Τι νομίζεις ότι θα γίνει μετά στο έργο τέχνης;
- Υπάρχει κάτι στην ιστορία που σου θυμίζει ένα περιστατικό από τη δική σου ζωή-ή κάποιου που γνωρίζεις;
- Είναι αληθινή η ιστορία που απεικονίζεται; Από πού προέρχεται;
- Τι συναισθήματα φαίνεται να εκφράζονται στην ιστορία; Τι σε κάνει να το λες;
- Τι συμπέρασμα μπορείς να βγάλεις για τον καλλιτέχνη που έφτιαξε τον πίνακα, ή για το χρόνο ή το μέρος που έζησε;
- Αν έλεγες την ιστορία του πίνακα, τι τίτλο θα έβαζες;
- Σκέψου τις απαντήσεις σου στις προηγούμενες ερωτήσεις. Σου αρέσει τώρα ο πίνακας περισσότερο ή λιγότερο από ό,τι στην αρχή; Γιατί;

Παρατήρησε τον πίνακα του Νικόλαου Γύζη, «Μετά την καταστροφή των Ψαρών»

- Από ποιο ιστορικό γεγονός εμπνέεται ο ζωγράφος;
- Ποια στιγμή της εξέλιξης αυτού του γεγονότος απεικονίζεται στον πίνακα;
- Ποιος ποιητής μας έγραψε γι' αυτό; Βρες το ποίημα και αντίγραψε ένα απόσπασμα.
- Βρες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Νικολάου Γύζη.

Παρατήρησε τον πίνακα του Θ. Βρυζάκη, «Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα»

- Με ποιο τρόπο γίνεται η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα;
- Ποιος πολιτικός κάλεσε το Λόρδο Βύρωνα και πώς τον αναγνωρίζεις στον πίνακα;
- Τι συμβολίζει ο μισογκρεμισμένος μιναρές στο βάθος;
- Τι ξέρεις για το Λόρδο Βύρωνα και γενικά για τους Φιλέλληνες;

**Δειγματα απο τις δουλειες των παιδιων μπορείτε να δειτε στην σηλη
"...και απο παιδι μαθαίνεις την αλήθεια"**

«Μετά την καταστροφή των Ψαρών»

Ομάδα 4 (λογικομαθηματικά)

- Σου αρέσει αυτός ο πίνακας; Γιατί ναι ή γιατί όχι.
- Τι χρώμα χρησιμοποιεί περισσότερο ο ζωγράφος; Ποιο χρώμα χρησιμοποιεί λιγότερο;
- Τι αντικείμενο ή σχήμα βλέπεις σ' αυτόν τον πίνακα; Γιατί νομίζεις είναι το πρώτο πράγμα που προσέχει κανείς;
- Είναι ο πίνακας μεγαλύτερος ή μικρότερος από σένα; Τι σε κάνει να το λες αυτό;
- Εξήγησε με επιχειρήματα αν το θέμα του πίνακα είναι αληθινό ή όχι.
- Βρες την κρυμμένη ιδέα ή το συναίσθημα. Ποια στοιχεία σε βοηθούν να το ανακαλύψεις;
- Αν ήθελες να μάθεις πώς ο ζωγράφος έφτιαξε αυτόν τον πίνακα, τι ερωτήσεις θα του έκανες;
- Νομίζεις ότι ο πίνακας έχει αξία;
- Διάβασε τον τίτλο του πίνακα. Το να γνωρίζεις τον τίτλο, αλλάζει την κατανόησή σου για τον πίνακα; Πώς;
- Φαντάσου ότι οι δάσκαλοί σου δε θέλουν οι μαθητές να δουν αυτόν τον πίνακα γιατί πιστεύουν ότι δε μαθαίνει κανείς τίποτα κοιτάζοντάς τον. Εξήγησε με επιχειρήματα τι σημαντικό μπορεί να προσφέρει στους συμμαθητές σου η μελέτη του πίνακα.

Ομάδα 5 (εμπειρικά)

- Σου αρέσει αυτό το έργο τέχνης; Γιατί ναι ή γιατί όχι
- Αν ήσουν χρώμα του πίνακα, τι χρώμα θα ήθελες να ήσουν;
- Γύρισε τον πίνακα από την ανάποδη. Προσπάθησε να ζωγραφίσεις τα αντικείμενα ή τα σχήματα που θυμάσαι πιο καλά. Γιατί νομίζεις ότι τα θυμάσαι πιο έντονα;
- Παρατήρησε τι συμβαίνει στον πίνακα. Μάντεψε τι γίνεται μετά.
- Υπάρχει κάτι που συμβαίνει στη ζωή σου που σε κάνει ο πίνακας να σκεφτείς; Ζωγράφησε μια εικόνα από αυτή την εμπειρία
- Τραγουδούσε ένα τραγούδι που εκφράζει τα συναισθήματα από αυτό το έργο τέχνης. Μπορείς να τραγουδήσεις κάποιο γνωστό τραγούδι ή να φτιάξεις δικό σου.
- Αν αυτός ο πίνακας είναι τα λόγια του ζωγράφου σε ένα διάλογο μαζί σου, τι θα του έλεγες εσύ;
- Αν μπορούσες να βάλεις σε μια σειρά τους πίνακες που επιλέχθηκαν, πως θα τους τακτοποιούσες; Φτιάξε ένα διάγραμμα με την κατάταξη που θα έκανες, πιο είναι το κριτήριο σου;
- Διάβασε τον τίτλο του πίνακα. Γράψε ένα ποίημα ή χόρευε ένα χορό που να έχουν τον ίδιο τίτλο.
- Σκέψου όλες τις προηγούμενες απαντήσεις τους. Ποια είναι η αγαπημένη σου; Γιατί; Τι σου λείπει αυτό για τον εαυτό σου; Τι άλλο έμαθες από αυτές τις δραστηριότητες;